

La taula de la vida

Gustavo Gutiérrez

Dominic i teòleg peruà.

SEGUIR JESÚS ÉS VIURE SEGONS L'ESPERIT, diu Pau repetidament. Això implica creure en un Déu de la vida i rebutjar la pobresa inhumana, que no és res més que mort injusta i prematura. El *Missatge* de la Conferència d' Aparecida ens invita a combatre «les agudes diferències entre rics i pobres», bo i treballant per esdevenir deixebles que sàpiguen «compartir la taula de la vida», de la qual ningú no ha de restar exclòs (núm. 4). Taula oberta, doncs, els primers cridats a la qual, però, són els darrers d'aquest món.

L'aprofundiment de la fe en Crist s'enriqueix amb la saba de la vida que l'Esperit aporta i amb els fruits que en provenen (Ga 5,22-23). Aquest és un tema particularment important per a les poblacions autòctones del nostre continent, sensibles com són a la presència de la força de Déu a les seves vides, i al marc natural que les envolta. Les reflexions sobre l'espiritualitat indígena, que estan en curs en aquest temps, són precioses per a l'espiritualitat cristiana i per a una teologia sobre l'Esperit Sant.

Un tret essencial de la vida en l'Esperit és la comunió, la participació: la *koinonia*, per emprar el terme amb què el Segon Testament expressa una realitat complexa i rica. De fet, significa tres realitats alhora: la participació en la vida de les persones trinitàries (amb el Pare/Mare: 1Jn 1,6; amb el Fill: 1Co 1; en l'Esperit Sant: Fl 2,1), la unió amb Crist (1Co 10,16) i també el gest de caritat fraterna que la

Un tret essencial de la vida en l'Esperit és la comunió, la participació: la *koinonia*, per emprar el terme amb què el Segon Testament expressa una realitat complexa i rica.

comunitat cristiana forja (*koinonia* en diu Pau, com ara de la col·lecta que organitza per als pobres de l'Església de Jerusalem: Rm 15,26). Situacions estretament vinculades entre si, basades en la comunió amb les persones trinitàries, cosa que posa el seu segell en l'espiritualitat cristiana. [N'he parlat a «La *koinonia* eclesial», a: *Angelicum* 81 (2004) 851-866.]

La comunió és la darrera paraula de l'alliberament.

Compartir des del poc

Els temes que suara hem recordat ens fan anar —aquí ens limitarem justament a això— a la significació de compartir el que tenim, tema lligat al de l'acceptació de l'altre, ben present en pobles pobres i d'antigues cultures: la taula comuna. L'opció preferencial pel pobre és, justament, acollir i compartir. Aquesta «comensalitat» es feia palesa en un dels passatges evangèlics més reveladors de la pràctica de Jesús, a la qual hem d'incorporar-nos per caminar bo i seguint les seves passes: és el passatge que acostumem a anomenar de la «multiplicació dels pans». Un compartir que forma part de la tasca de l'Esperit Sant que «habita en nosaltres» i que com «un altre Paraclet» prolonga la missió de Jesús (Jn 14,16-17). No s'ha d'oblidar pas, en efecte, que segons Joan la veritat es fa (vegeu Jn 3,21), es tradueix en gestos concrets de fraternitat i *koinonia*.

Resulta tòpic dir que l'episodi dels pans té un sentit eucarístic. Tanmateix, hom limita de vegades l'abast d'aquest sentit a l'aspecte cultural, o, millor, a una interpretació reductora de l'aspecte cultural, ja que l'evangeli sempre situa el culte sota un horitzó generós. Es tracta de l'únic relat d'un miracle que és present, en versions molt similars,

“ La comunió és la darrera
paraula
de l'alliberament.

en tots quatre evangelis i en sis perícopes (dues a Mc i a Mt), cosa que revela la petjada que l'episodi va deixar en la memòria dels deixebles. Ells van percebre que en aquest gest de Jesús es jugava l'essencial del sentit del Regne: la comunió amb Déu, fonament de la comunió que es produeix entre els éssers humans i que s'expressa i es construeix tot compartint. Prenem la versió de Jn 6,1-15, amb una breu mirada a les altres versions de l'episodi. [Els importants punts de contacte —i alhora també les diferències— de Joan amb els sinòptics sobre aquest episodi fan pensar en una tradició comuna, tot i que no pas en una dependència literària entre ells. Vegeu J. Meier, *A Marginal Jew. Rethinking the Historical Jesus*, t. ii, Nova York: Doubleday 1994, ps. 951-956.]

La multitud ha seguit Jesús i s'ha alimentat amb la seva paraula. El Senyor adreça una mirada a la gent que l'ha escoltat durant hores, es preocupa pel cansament i la fam que han de sentir aquestes «ovelles sense pastor», molts d'ells servents, pobres i insignificants; llavors demana als seus que trobin la manera de donar-los de menjar. [Mc 6,34 parla de la «compassió» de Jesús per la fam d'aquestes persones. Mt 14,14 subratlla, amb el mateix terme, l'actitud de Jesús.] D'això es tracta en aquest moment: de fam física, d'estòmacs buits, per dir-ho obertament. Felip, potser en un excés de sentit comú, respon a aquesta inquietud bo i dient que ells, els deixebles, no disposen pas de diners per a comprar prou menjar per a totes aquelles persones. Un altre deixeble, Andreu, fa l'observació, amb una certa timidesa, que un noi té cinc pans d'ordi i dos peixos, cosa absolutament insuficient per a una quantitat tan gran de persones. [B. Malina i R. Rohrbauch fan observar que l'ordi era emprat per a fer pa «per als estrats socials més baixos, ja que era més barat que el blat». Vegeu *Commentary of the Gospel of John*, Minneapolis: Fortress Press, 1998, p. 126.]

Jesús, però, no s'atura pas en problemes monetaris, sinó que passa per sobre de la impossibilitat que provindria de l'escassetat de di-

El relat dels pans i els peixos remarca la importància de saber compartir, àdhuc des de l'escassetat. I es tracta justament d'això, més que no pas d'una «multiplicació». Aquest és el sentit de la narració: la comunió amb Déu i entre nosaltres.

ners i d'aquella que assenyala que, el poc que es posseeix, no arriba pas. No es tracta d'escassetat de recursos: la narració apunta la idea que sapiguem aprendre a donar des de la nostra pobresa. El Senyor demana aleshores als seus amics que facin seure la gent a l'herba. [Marc observa que, molt ordenadament, «la gent s'assegué en grups de cent i de cinquanta» (6,39).] Tres vegades diu el text que els presents s'asseuen per menjar (vv.10-11). La insistència a fer aquesta observació podria significar que en el relat hi ha, a més a més d'un alliberament de la fam, un reconeixement de la dignitat d'éssers lliures dels qui són en aquell indret. Es tracta de persones que no prenen pas els aliments com els servents: dempeus i amb pressa per a posar-se ràpidament a disposició de l'amo.

El Senyor pren els pocs pans que li ofereixen, diu l'acció de gràcies i ell mateix els reparteix, juntament amb els peixos (v. 11) [En les versions paral·leles, Jesús mana als seus deixebles que ho facin ells: «Doneu-los menjar vosaltres mateixos» (Mc 9,13).] En cap moment no parla el text de multiplicació (aquesta idea prové d'una deducció matemàtica comprensible...). El fet, però, és que el menjar basta per a tothom. La multitud ha satisfet la seva fam, aquest cop fam de menjar, i no solament fam de la paraula del mestre. Ara bé, l'amor que anima el gest encara va més enllà, no té límits, ja que no solament tothom va quedar satisfet, sinó que en va sobrar. El gest de Jesús és reconegut com un senyal profètic (vegeu Jn 6,14).

El relat remarca la importància de saber compartir, àdhuc des de l'escassetat. I es tracta justament d'això, més que no pas d'una «multiplicació». Aquest és el sentit de la narració: la comunió amb Déu i

És un fer «com-panys» els altres, en el sentit etimològic del terme, o sigui: persones amb les quals es «com-parteix» el pa, o, més exactament, amb les quals es menja d'un mateix pa.

entre nosaltres. [A Mc, el primer relat del fet (cap. 6) s'esdevé a l'interior del món jueu; el segon, en canvi (cap. 8), se situa en terra pagana (com els dos darrers episodis del capítol anterior), cosa que suggereix tal volta un abast universal del missatge. Delorme considera que a Mc la primera multiplicació correspon a «una tradició que ha madurat en un ambient palestínic judeocristià, mentre que la segona ha madurat en un ambient pagà cristià» (*Lecture de l'Évangile selon Saint Marc*, París: Le Cerf 1972, p. 64). En el mateix sentit: J. Mateos i F. Camacho, *Marcos: texto y comentario*, Còrdova: Ediciones El Almendro 1994, ps. 154-157; X. Pikaza, *Para vivir el evangelio. Lectura de Marcos*, Estella: Verbo divino 1995, ps. 105-106; i, amb una certa prudència, el clàssic comentari de V. Taylor, *The Gospel according to Saint Mark*, Londres: Macmillan 1953, p. 357.]

Des d'aquest punt de vista, podem parlar, efectivament, d'una relació entre aquest passatge evangèlic i el text de l'últim sopar. De fet, l'Eucaristia és expressió d'amor i creadora de comunitat amb Jesús i entre nosaltres. [U. Luz té raó quan, tot comentant el segon relat de la multiplicació dels pans que Mt ofereix, diu que «l'acte no és certament un sopar del Senyor, sinó un menjar per a satisfer la fam amb pa i peix; tampoc no hi ha una coincidència literal amb les paraules de la institució». Però —continua— «va evocar també, a la comunitat, el sopar del Senyor» (*El Evangelio según Mateo*, vol. ii, Salamanca: Sígueme 1993-2005, p. 580). De fet, el seu sentit de servei, per mitjà del compartir, vincula aquest passatge evangèlic, més enllà d'un aspecte formal o d'un altre, a la significació de l'últim sopar. En el paràgraf següent tornarem sobre aquest assumpte.]

És una taula oberta, a què són cridats «pobres, invàlids, cecs i coixos» (Lc 14,21), els malvistos i impurs, els qui deambulen pels camins, «dolents i bons» —en aquest ordre— diu Mt 22,10.

Tots, havent esmorzat

*«Y cuándo nos veremos con los demás, al borde
de una mañana eterna, desayunados todos.
Hasta cuándo este valle de lágrimas a donde
yo nunca dije que me trajeran.»*
(«La cena miserable», a *Los Heraldos Negros*)

En un del seus poemes, César Vallejo ens parla d'un món en què, «havent esmorzat tothom», ens puguem trobar plenament i viure en fraternitat. Tota una utopia, en el millor i original sentit del terme, que és consonant amb l'evangeli, susceptible de moure la història. Es tracta de satisfer la fam física, però també d'una qüestió de dignitat i d'igualtat. «Ja no us dic servents, perquè el servent no sap què fa el seu amo. A vosaltres us he dit amics», diu Jesús als seus seguidors en un altre indret d'aquest evangeli i dóna la raó d'aquesta nova situació: «perquè us he fet conèixer tot allò que he sentit del meu Pare» (Jn 15,15). Una mica abans, Jesús ha compartit amb els deixebles el seu missatge i amb aquest l'amistat, la multitud l'havia escoltat i ara l'acolliment d'aquesta paraula esdevé forjador d'una profunda comunió.

L'amistat, en efecte, és fonamental a l'evangeli, particularment a l'evangeli de Joan. Implica respecte per l'altre i la igualtat, en dignitat, entre les persones. A això justament ens porta la perspectiva sabàtica i jubilar: a considerar tothom germanes i germans, particularment els qui constantment veuen com es viola el seu dret a la vida, a la salut i a l'educació, com també el dret a la veritat en una societat en què la mentida, convertida en sistema, està lligada a la marginació i a l'opressió que pateixen els darrers del cos social. Ens referim a aquells

Tot i que no ens podem estar de formular la dolorosa pregunta: per què?, per què?, el que sí que sabem és que som davant d'una crida, d'un crit, que ens convoca a posar en pràctica el compartir.

que en temps de Jesús són considerats pels fariseus «gentussa que ignora la Llei i es mereix la condemna» (Jn 7,49).

L'amor sempre és abundant, sobreabundant. El poeta José Watanabe ho expressa bellament així, a propòsit d'aquest text evangèlic:

*«[...] tus manos fueron el mar y fueron el campo
y fueron todos saciados
porque de tus palmas
nacieron en abundancia peces plateados
y dorados panes de trigo.»
(Habitó entre nosotros, Lima, PUC, 2002)*

Amb el que va sobrar dels pans, se'n van omplir dotze cistelles. La xifra és significativa. A Mc 8,19, Jesús vol fer-ho notar en preguntar als deixebles: «No recordeu quantes cistelles vau omplir amb els bocins que havien sobrat quan vaig partir els cinc pans per als cinc mil homes? Ells li responen: —Dotze.» Avui hi ha un cert consens que aquesta xifra remet a les dotze tribus d'Israel, als dotze apòstols: és la xifra del Poble de Déu. Les cistelles, col·locades allí, enmig de l'herba, són una interpel·lació: una crida per als qui desitgen seguir les passes de Jesús, perquè continuïn el seu gest tot al llarg de la història i es constitueixin en comunitat de deixebles. [J. Delorme, després de parlar d'aquesta comunió, afegeix: «això seria l'antútesi de la visió de les ovelles sense pastor» (*L'heureuse annonce...*, 2007, vol. i, p. 441).]

És un fer «com-panyes» els altres, en el sentit etimològic del terme, o sigui: persones amb les quals es «com-parteix» el pa, o, més exactament, amb les quals es menja d'un mateix pa. En aquest gest es juga allò que Pau anomena, a propòsit de la col·lecta (*koinonia*) per als pobres de l'Església de Jerusalem, «la sinceritat del vostre amor»

(2Co 8,8). Compartir el pa és expressió de l'amor de Déu, és paraula de vida, és caminar sota l'impuls de l'Esperit: «Si vivim gràcies a l'Esperit, comportem-nos d'acord amb l'Esperit» (Ga 5,25).

En aquest temps, en què augmenta el nombre d'exclosos de l'actual ordre econòmic, dels qui no tenen part en el circuit i en els seus eventuais beneficis, el significat de compartir ha esdevingut particularment exigent. Molts han denunciat aquesta situació en diferents oportunitats i han plantejat la urgència de la solidaritat. La invitació a saber compartir se situa en la línia de la construcció d'una societat sense exclosos. Ens hi convoca, igualment, la perspectiva recordada al començament de l'article.

En aquesta línia de pensament, Aparecida —segons el text citat a l'inici d'aquest article— crida a una societat inclusiva, de manera que ningú no en resti al defora. Una societat en què compartim la taula de la vida, cosa que requereix l'establiment de la justícia. D'aquesta manera, continua el Missatge, «reafirmem la nostra opció preferencial i evangèlica pels pobres» (*Missatge*, núm. 4). És una taula oberta, a què són cridats «pobres, invàlids, cecs i coixos» (Lc 14,21), els malvistos i impurs, els qui deambulen pels camins, «dolents i bons» —en aquest ordre— diu Mt 22,10. És a ells a qui prioritàriament s'adreça aquesta opció.

Penso com ens vam sentir sobresaltats pels inaudits sofriments del poble haitià. Les imatges —i les dades— que ens n'arribaven se sumaven cruelment a les velles i sempre obertes ferides que aquest poble germà ha arrossegat al llarg de la seva història. Com passa en aquests casos, els cops més durs, els reben els més fràgils de la societat, els pobres i insignificants, els oblidats i oprimits. Tot i que no ens podem estar de formular la dolorosa pregunta: per què?, per què?, el que sí que sabem és que som davant d'una crida, d'un crit, que ens convoca a posar en pràctica el compartir que ens recorda el text estudiat. Cadascú de nosaltres ha de mirar com obre la seva taula, però resulta clar que ningú no pot dir que no disposa del necessari per a fer-ho. És possible començar a compartir ni que sigui un parell de pans i uns quants peixos...

[Agraïm a Gustavo Gutiérrez i a la revista *Páginas* l'autorització de publicar aquest article. Traducció de Joan Ordi Fernández.]